

Állatövi fény és páneurópai irizálás

Az állatövi fény tavasszal a nyugati égboltot díszítheti sötét, holdtalan esteiken. Am a „tavasszal” kifejezést nem igazán január szoktuk használni, ettől függetlenül azonban valóban a március a legalkalmasabb a fénykép megfigyelésére. Mit tesz egy észlelő január közepén? Megnézi az állatövi fényt! Először 13-án este a ragyogó zselici égbolton tűnt fel Maczó András és Kolláth Zoltán előtt: „Az este váratlan meglepetése a Halak csücskéig látszó hatalmas állatövi fény, amit kezdetben valami távoli reflektornak gondoltunk, pedig nem: az ekliptika mentén végighúzódv a Fiastyúk irányába mutató hegyes háromszög alakú derengést január elején még sosem láttam.” Ugyanezen estén Erdei József Bogyzislórról is megfigyelte: „A megfigyelés 17^h-től történt, az állatövi fény 5 és 8 fok széles sáv, amely a Pegasus alatt látható, a horizontig nem látszik, valahol 20–30 fok környékéig látom. A csúcsa az Ariesben látható. Az állatövi fény a Tejútól jóval halványabb. 18:20-tól már alig-alig észrevehető, majd nagyjából 18:35-től eltűnik a tőlem délre és nyugatra lévő éggel együtt, mert a közelben egy kéményből nagy mennyiségű füst kezdett kiáramlani...”

16-án este Péctől néhány kilométerre délre Keszthelyi Sándor és észlelőcsapata (Áts Gellért, Gregorich Albert, Gregorich Emma, Gregorich Tamás, Gyenizse Péter, Ignátkó Imre, Kaszás Krisztina, Keszthelyi Sándor, Keszthelyiné Sragner Márta, Lakatos Tamás, Patak Ákos, Szathmáry Elemér, Vágó Györgyné) a Lovejoy-üstökös megfigyelésére gyülekezett, természetesen az égbolt egyéb szépségeit sem hagyták ki. Így jutott az állatövi fénynek is néhány rácsodálkozó szempár: „Ahogy beállt a teljes sötétség, azaz 17:50-től, az ég alatt töltött másfél-két óra alatt, azaz 19:30-ig végig, látható volt az állatövi fény sávja, mindenki által. Ez a délnyugaton látszó Mars körül emelkedett ki

10–15 fok szélesen és egyre feljebb haladva a Cetus feje és az Aries α - β - γ csillaghármasa között végződött 4–5 fok szélesen. Alul a nyári Tejút-felhőknel is fényesebb volt, egyre magasabban lassan halványult fénye. Viszont az állatövi fénytől balra is és jobbra is sötétebb volt az ég.”

Mi a tanulság a fenti észlelésekből? A nyitott szemű észlelő a „tanult” időszakról jelentősen eltérő időpontokban is meglátja az állatövi fény kúpját, nem kis örömet szerezve ezzel a rovatvezetőnek! Vegyük sorra a hónap további jelenségeit, együttállásait is!

Január 3-án Rosenberg Róbert gyönyörű, rózsaszínben látszó naposzlopot fényképezett. Hadházi Csaba a déli órákban 22 fokos naphalót, rajta halványan megjelenő melléknappokkal, Kósa-Kiss Attila reggel a 22 fokos naphaló felső felét, majd este felső állású holdoszlopot és teljes 22 fokos holdhalót látott. 4-én este Rosenberg Róbert holdkösorűt örökített meg. 6-án este a Vénusz és a Merkúr együttállása volt a fő attrakció, mivel a 10-én várt igazán szoros közelség idejére rossz időjárást jósoltak, az észlelők megragadták az alkalmat már ezen az alkonyon. Rosenberg Róbert gyönyörű képsorozatból készült kompozit fotót küldött a lenyugvó bolygókról, a rovatvezető is ezt a napot választotta az időjárás miatt, ragyogóan tiszta égen már 15 perccel napnyugta után szabad szemmel látszott a Merkúr is. Észlelték még az együttállást: Várhegyi Péter, Kaposvári Zoltán, Zachár János, Répás Márton, Csukás Máttyás, Dávid Gyula. Január 8-án alkonyatkor Szauer Ágostonnak volt szerencséje a páros megpillantására, ugyanő 13-án is végzett megfigyelést a bolygók még mindig látványos közelségéről. 15-én Rosenberg Róbert ismét a bolygók együttállását fényképezte, ez alkalommal a fátolyfelhő-sávok közt úszó Vénusz körüli szép párta is kialakult.

A Vénusz és a Merkúr nyugvása január 6-án. Rosenberg Róbert sorozatfelvétele

Január 6-án Rosenberg Róbert az alkonyi égen együtt lenyugvó Vénusz–Merkúr párosról készített gyönyörű sorozatfelvételt.

Január 7-én naposzlopot figyelt meg Szöllősi Tamás Érden és Kovács Attila Écsen. A rovatvezető a kora hajnali égen látott 22 fokos holdhalót. Ezen a napon délelőtt Kósa-Kiss Attila Nagyszalontán látott 22 fokos naphalót, Hajdúhadházon pedig Hadházi Csabánál jelent meg a fénygyűrű a még csak fátyolos égen, a nyugatról érkező vastag felhőzet azonban befedte a látványt nem sokkal dél után.

9-én kora hajnalban a Hold–Regulus–Jupiter hármasának megfigyelését holdkoszorú tette érdekessé a rovatvezető veszprémi égen, Hadházi Csabát pedig ebédidőben lepte meg egy gyorsan elő- majd eltűnő 22 fokos naphaló. 10-én Rosenberg Róbert délelőtt és késő délután is látott napkoszorúval, irizálással, majd este a Jupiter körül kialakult pártával folytatta a sort. Ezen a napon Kernya János Ausztriában észlelt fantasztikus színekben ragyogó irizáló felhőket: „2014. január 10-én derült, tiszta volt az égbolt az Alpok felett, ehhez a szép időhöz tavaszias hőmérséklet társult. Délelőtt, helyi idő szerint 11 óra körül a Nap elé kerülő sűrű fátyolfelhő-rétegen

varázslatos léggöroptikai jelenség játszódott le. Az egész felhőzet gyönyörű szivárvány színekben fürdött, ilyen jelenséget életemben azt hiszem, most láttam első alkalommal. A munkahelyre igyekezvén az autóból vettem észre a csodálatos színeket, és eleinte azt gondoltam, hogy a szélvédőmosó folyadék által képzett réteg hamisítja meg a színeket. Kleinarl településen, az autóból kiszállva azonban bizonyossá lett, hogy ez a csoda valódi! A falu fölé magasodó Kraxenkogel csipkés csúcsa fölött álló felhőzet szélei végig viszonylag keskeny, lila színben pompáztak, a felhőzet belseje felé haladván ezt egy igen tiszta, kékeszöld árnyalat követte, majd emlékeim szerint ismét egy lilás réteg következett, azonban ez utóbbi már nem volt túl feltűnő. Tovább haladván, a felhőzet belsejében – melyen tehát a Nap sütött keresztül – gyakorlatilag a szivárvány minden árnyalata előfordult, gyakorlatilag az egész felhőzet színekben fürdött. Amit még szokatlannak találtam, az a jelenség hossza: 2,5 órán keresztül, megszakítás nélkül zajlott a színek játéka.” Észlelőnk nem az egyedüli volt kontinensünkön, aki e pazar színjáték szemtanúja lett. Bulgáriától egészen az Északi-tenger partjáig Európa középső sávjá-

Január 30-án este fényképezte ezt a csodaszép holdhalót Hadházi Csaba

ban emberek sokasága nézett csodálkozva az égre. Az irizáló felhő normális esetben lokálisan megjelenő tümemény, általában közép-magas szintű felhőkön alakul ki. Azonban a mostani helyzet igen különleges volt: a légkörünk egyik fő szelfolyosója, az úgynevezett futóáramlat (angol nevén jet stream) lekanyarodott Közép-Európa felé, majd még délebbi irányba, s vele a 8–10 km magasságban sodródó, igen hideg és igen apró jégkristályokból álló vékony felhőréteg is megérkezett. E felhőzet speciális volta okozta, hogy olyan hatalmas területen születtek észlelések. Az irizálás szempontjából nincs jelentősége annak, hogy a felhő páraszemcsék vagy jégkristályok sokasága, viszont a jégkristályok jelen esetben olyan különös körülmények közt jöttek létre, aminek köszönhetően méretük egészen apró maradt, így a színes felhőzet a Naptól nagy távolságban is látszott. A lágy vonalú, enyhén hullámos felhők élénk színei megtévesztésig hasonlítottak a sztratoszféra jégfelhőin a sarkvidékek felett kialakuló gyöngyházfényű felhőkre (ezek azonban a magasságuk okán sosem nappal, hanem mindig napkelte előtt és napnyugta után kicsivel látszanak csak).

13-án a rovatvezető a késő esti órákat töl-

tötte Veszprémfajszt közelében remek ég alatt üstökös vadászattal, azonban melléktermékként zöld légkörfényt is fényképezett. Kósa-Kiss Attilát ezen a napon kora hajnalban 22 fokos holdhaló majd napkelte után a naphaló felső fele örvendeztette meg. 14-én délután és 15-én délelőtt a rovatvezetőnél, ezúttal Veszprémben volt naphaló, ez utóbbi napon Szöllősi Tamás is észlelte Érden. 16-án kora este rövid ideig volt derült és üstökös megfigyelésre alkalmas az ég, utána a beözönlő fátyolfelhők miatt jelentős méretű és igen látványos párták alakultak ki a fényesebb csillagok körül, a Jupiter körül pedig koszorú látszott, két teljes gyűrűvel. A csillagpártákat Schmall Rafael is megfigyelte Kaposfőről.

18-án délután Szöllősi Tamás ismét 22 fokos halót látott. 21-én kora délután Kósa-Kiss Attila nagyon fényes bal oldali melléknapot figyelt meg. A rovatvezető 27-én este 22 fokos holdhalót látott. Hadházi Csaba 30-án este csodaszép, igen fényes holdhalót örökített meg. A hónap észleléseit Kósa-Kiss Attila zárta 31-én megfigyelt, közel 3 órán át látszó 22 fokos naphalóval.

Landy-Gyebnár Mónika